

 Radu STRATULAT

ION INCULEȚ - UN SAVANT MILITANT

Ion Constantin Inculeț s-a născut pe 5 aprilie 1884 în satul Răzeni, județul Lăpușna, care acum se găsește în Republica Moldova. Atunci, această parte a României era ocupată de imperiul rus. Școala primară a absolvit-o în satul natal, după care a urmat cursurile Școlii teologice și apoi ale Seminarului Teologic din Chișinău, pînă în 1906. La sfîrșitul anului 1906 și începutul lui 1907 colaborează, sub pseudonimul Ion Gîndu, la primul ziar în limba română din partea Moldovei ocupată de Imperiul Rus, „Basarabia”. La vremea aceea, Imperiul Rus, pentru a justifica, chipurile, că regiunea nu ar trebui să facă parte din Regatul României, folosea, pentru estul Moldovei, denumirea de „Besarabia”. Rezultatele bune cu care a absolvit Ion Constantin Inculeț Seminarului Teologic i-au permis să continue studiile la facultatea de fizică și matematică a Universității Dorpat, în actuala Estonie, universitate cu veche tradiție și, inițial, pînă în 1898, cu predare în limbile germană și rusă. După un an de studii s-a transferat la Universitatea Imperială din Sankt Petersburg, pe care a absolvit-o, în 1911, cu diplomă de gradul I. În această perioadă își începe și activitatea pe tărîm politic, cu inițiativa înființării asociației studenților basarabeni din Sankt Petersburg.

După terminarea cursurilor universitare, Ion Inculeț lucrează ca profesor la cîteva școli din Sankt Petersburg, redenumit Petrograd pentru a nu avea sonoritate germană. În 1914 este numit „Privatdocent” la facultatea de științe și primește un post la Observatorul meteorologic principal din Petrograd. A fost secretar de redacție la revistele de popularizare a științelor „Vestnik Znania” și „Nauchnoe obozrenie”, sub conducerea lui Wilhelm Bittner, reviste în care a publicat mai multe articole, fără semnătură, tratînd subiecte de actualitate în acea vreme: *Despre presiunea luminii*, *Principiul lui Doppler și însemnătatea lui în fizică*, *Despre mișcarea fără fricțiune* și altele. Lipsa semnăturii face să planeze unele dubii asupra autorului articolelor.

Pe fondul frămîntărilor revoluționare din Rusia,

Ion Inculeț se înscrie în Partidul Socialist Revoluționar (zis al „eSeR-ilor”) și este ales deputat în Sovietul din Petrograd. În mai 1917 pleacă, însoțit de un grup de români din Petrograd, ca reprezentant al președintelui Guvernului Provizoriu, Alexandr Kerenski, la Chișinău. Este ales deputat în Sfatul Țării (parlamentul Republicii Democratice Moldovenești). În această perioadă, concepția lui Ion Inculeț era orientată către o Moldovă cu un mare grad de independență în cadrul Rusiei. Evenimentele din Petrograd, care au dus la instaurarea comunismului în Rusia, și situația din Moldova l-au făcut să-și schimbe părerile, devenind astfel susținător al unirii cu România. De altfel, alegerea lui ca președinte al Sfatului Țării, la 21 noiembrie 1917, este legată de atitudinea inițială, mai conciliantă decît a altora (în speță a lui Ion Pelivan), atitudine care îl făcea acceptabil și de locuitorii Republicii Democratice Moldovenești care nu erau de origine română. Tot atunci, Ion Inculeț a devenit președintele Republicii Democratice Moldovenești. Sub conducerea lui, Sfatul Țării votază, la 24 ianuarie 1918, independența față de Rusia, în condițiile în care abia fusese anihilată o încercare a comuniștilor de a prelua prin forță puterea la Chișinău. Evenimentele se succed cu iuțală, deși nu fără sinuozități, și, la 27 martie, tot sub președinția lui, Sfatul Țării votează alipirea la Regatul României. Hotărîrea Sfatului Țării poartă semnătura lui Ion Inculeț. Unirea este consfințită, la 9 aprilie, prin decretul Regelui Ferdinand I.

Ca o recunoaștere a meritelor sale științifice și, probabil, și politice, în același an, la 10 octombrie, Ion Inculeț este ales, la propunerea geologului Ion Simionescu, membru al Academiei Române, ocupînd astfel locul rămas liber prin moartea lui Nicolae Teclu. Discursul de recepție, publicat sub formă de carte în 1920, care a avut ca temă: *Spațiul și timpul în noua lumină științifică*, tratează, probabil pentru prima dată în România, o problemă foarte actuală în epocă, anume teoria relativității a lui Einstein.

În 1919 se căsătorește cu principesa Ruxandra Cantacuzino, nepoată a lui Gheorghe Brătianu. Au doi

copii, Ion și Georget. Fiul Ion a dus mai departe pasiunea pentru știință devenind inginer și Doctor Honoris Causa al Universității Western Ontario, membru de onoare al Academiei Române și director al centrului de electrostatică aplicată al Universității Western Ontario.

Pe Ion Constantin Inculeț răspunerile politice l-au îndepărtat de fizică. În perioada dintre războaie a fost membru al Partidului Național Liberal și a ocupat diferite funcții ministeriale, inclusiv vice-președinte al Consiliului de miniștri în Guvernul condus de I.Gh. Duca. Viața nu-l scutește de lovituri și Ion Inculeț are ocazia să vadă din nou Moldova dintre Prut și Nistru răpită, de astă dată de Uniunea Sovietică. La scurt timp după acest eveniment tragic moare, fiind înmormântat la Bellu în București și apoi, după moartea soției, în 1942, amândoi sunt reînțesați în marginea Iașului, la Bîrnova, în biserica „Sfântul Ioan Botezătorul”, construită de cei doi fii pe proprietatea Ruxandrei. Problemele politice pentru care a luptat întraga sa viață l-au urmărit și după moarte, trupele sovietice care au ocupat Iașul în 1944 profanându-i mormântul.

Rămîne în istoria agitată a românilor ca un savant militant care a luptat consecvent pentru idealurile poporului său.

Bibliografie:

1. *Enciclopedia marilor personalități*, Editura Geneze, București 2000;
2. Țarălungă, Ecaterina, *Enciclopedia identității românești*, Editura Litera, București 2011;
3. Pelivan, Adrian, „Transilvania”, nr. 3-4 din 2008;
4. www.en.academic.ru;
5. www.parohiabarnova.tripod.com;
6. www.razeni.md;
7. www.istoria.md;
8. www.encyclopediaromaniei.ro;
9. www.old.bmms.ro;
10. <http://ro.wikipedia.org>;
11. www.mediapublic.md;
12. www.timpul.md.

Fotografiile aparțin autorului.

Mormîntul lui Ion Inculeț

Casa familiei Inculeț de la Bîrnova.
În această casă, restaurată și extinsă, funcționează astăzi
Centrul multifuncțional de prevenire a abandonului
școlar și a excluziunii sociale

Statuia lui Inculeț din fața casei de la Bîrnova

Biserica "Sfântul Ioan Botezătorul",
inițial capela familiei Inculeț